

Обставини справи

Заявниця, Mokgadi Caster Semenya, є громадянкою Південної Африки, яка народилася в 1991 році і проживає в Південній Африці.

Пані Semenya – спортсменка міжнародного рівня, яка спеціалізується на бігу на середні дистанції. Вона скаржилася на те, що була змушена знизити свій природний рівень тестостерону, щоб отримати дозвіл на участь у міжнародних змаганнях у жіночій категорії, відповідно до Правил щодо права на участь у змаганнях для жінок (спортсменки з відмінностями статевого розвитку) («Правила DSD»), Міжнародної асоціації легкоатлетичних федерацій (IAAF) а також на те, що її судові позови про оскарження цих правил у Спортивному арбітражному суді (CAS), а згодом у Федеральному Верховному Суді, були відхилені.

Посилаючись на статтю 6 та статтю 13 Конвенції, пані Semenya скаржилася на порушення її права на доступ до суду та права на ефективний засіб правового захисту, стверджуючи, що перегляд, проведений Федеральним Верховним Судом на підставі статті 190(2)(e) Федерального закону про міжнародне приватне право, був надмірно обмеженим.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції вона стверджувала, що Правила DSD вплинули на її тілесну і психологічну цілісність та ідентичність, її право на самовизначення і право на здійснення професійної діяльності. Нарешті, посилаючись на статтю 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8, вона також стверджувала, що Положення про нацменшини призвело до дискримінаційного поводження.

Оцінка Суду

Юрисдикція Швейцарії

Стаття 1 Конвенції передбачає, що Держави-учасниці зобов'язуються «забезпечити кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією», права і свободи, визначені в Конвенції.

Юрисдикція Держави за статтею 1 Конвенції є насамперед територіальною, тобто факти, на які скаржиться заявниця, повинні мати місце на території Держави-відповідача. У цій справі Суд зазначив, що між Швейцарією, з одного боку, та заявницею, з іншого, не існує територіального зв'язку, за винятком провадження у CAS та Федеральному Верховному Суді. Суд дійшов висновку, що заявниця не підпадає під територіальну юрисдикцію Швейцарії.

Однак виняткові обставини можуть привести Суд до висновку, що Держава здійснювала свою юрисдикцію поза межами своєї національної території.

Суд не виявив таких обставин щодо скарг за статтями 8, 13 і 14 Конвенції. Отже, заявниця не підпадала під юрисдикцію Швейцарії за цими скаргами.

З іншого боку, Суд дійшов висновку, що, як виняток з вищезазначеного принципу, заявниця підпадає під юрисдикцію Швейцарії щодо її скарги за статтею 6: апеляція пані Semenya до Федерального Верховного Суду після рішення CAS створила юрисдикційний зв'язок зі Швейцарією, що покладало на Державу відповідно до статті 1 Конвенції забезпечити повагу до прав, захищених статтею 6 Конвенції, у провадженні, яке здійснювалося у Федеральному Верховному Суді.

Щодо статті 6 Конвенції

Суд зазначив, що питання міжнародних спортивних спорів, звернення до арбітражу і передача справи до CAS зазвичай визначаються керівним органом, який регулює певну спортивну дисципліну.

Той факт, що арбітраж було нав'язано приватною спортивною структурою, а не законом, не є достатнім для порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Однак слід визнати, що спортивний арбітраж виник у контексті структурного дисбалансу, який характеризує відносини між спортсменами та органами, що керують відповідними видами спорту.

Керівні спортивні органи мали змогу диктувати умови у відносинах зі спортсменами, оскільки вони регулювали міжнародні спортивні змагання, могли встановлювати обов'язкову та виключну юрисдикцію

Таким чином, навіть більше, ніж у випадках, коли арбітраж вимагається законом, у ситуації, коли виключна юрисдикція CAS у спорі між спортивною організацією та спортсменом була накладена на спортсмена, було важливо, щоб він міг скористатися гарантіями, передбаченими статтею 6 Конвенції.

Ця вимога набувала ще більшої ваги, коли «цивільне» право або права, які були предметом спору, у національному законодавстві прирівнювалися до основоположних прав.

Отже, якщо обов'язкова та виключна юрисдикція CAS була нав'язана спортсмену спортивним керівним органом, внаслідок чого Федеральний Верховний Суд Швейцарії мав юрисдикцію розглядати цивільно-правову апеляцію на рішення CAS; якщо спір між ними стосувався одного або декількох «цивільних» прав цього спортсмена; і якщо це або ці «цивільні» права відповідали основоположним правам у національному законодавстві, повага до права цієї особи на справедливий судовий розгляд вимагала особливо ретельного розгляду його справи.

На думку Суду, специфічні характеристики спортивного арбітражу, в якому розглядався спір заявниці, що передбачали обов'язкову та виключну юрисдикцію CAS, вимагали ретельного судового розгляду, співмірного з серйозністю порушених особистих прав, єдиним національним судом, який мав юрисдикцію для виконання такого завдання.

Суд зазначив, зокрема, що потенційні труднощі, з якими стикаються відповідні спортсмени при підтримці рівня тестостерону нижче максимального рівня, дозволеного оскаржуваними правилами, були не тільки в центрі детальної аргументації заявниці, але й вирішальними для результату порушеної нею суперечки. Однак, хоча CAS залишив це питання відкритим, Федеральний Верховний Суд при перегляді рішення CAS на предмет його «несумісності з публічним порядком» у розумінні Федерального закону про міжнародне приватне право обмежився оцінкою того, чи був висновок CAS «необґрунтованим», виходячи з висновків, встановлених CAS. При цьому Федеральний Верховний Суд лише зазначив, що CAS не схвалив остаточно Правила, а натомість чітко зарезервував за собою право переглянути їхню пропорційність у застосуванні в (іншій) конкретній справі.

Таким чином, виявилось, що хоча CAS висловив дуже серйозні занепокоєння, тим самим зробивши неоднозначною свою аргументацію щодо пропорційності, Федеральний Верховний Суд провів лише обмежений перегляд цього аспекту рішення CAS.

Отже, було очевидно, що перегляд Федеральним Верховним Судом цього основоположного та детального аспекту спору заявниці, в межах компетенції цього суду щодо перевірки відповідності рішення CAS основним принципам публічного порядку, не був підданий особливо ретельному вивченню, як того вимагали обставини справи.

При розгляді питання про те, чи були Правила щодо права на участь у змаганнях для жінок (спортсменки з відмінностями статевого розвитку) обґрунтованими та пропорційними, CAS залишив відкритими інші питання – одне стосувалося нібито довільного рішення включити змагання на 1500 м та 1 милю до переліку змагань, на які поширюються правила, а інше – того факту, що правила можуть призвести до оприлюднення статусу спортсменок із відмінностями у статевому розвитку, щодо чого він висловив занепокоєння; однак Федеральний Верховний Суд не вжив достатніх заходів щодо висловлених сумнівів.

В інших аспектах перегляд, проведений Федеральним Верховним Судом, не досяг необхідного рівня ретельності. У зв'язку з цим Суд, зокрема, зазначив, що цей суд відхилив без ретельного розгляду аргумент заявниці, в якому вона порівнювала ситуацію у своїй справі з ситуацією у справі *Francelino da Silva Matuzalem v. Fédération Internationale de Football Association*, в якій він визнав рішення CAS несумісним з публічним порядком.

Як наслідок, перегляд справи заявниці Федеральним Верховним Судом, не в останню чергу через його дуже обмежувальне тлумачення поняття публічного порядку, не задовольнив вимогу особливої ретельності, необхідної в обставинах справи.

У результаті Суд дійшов висновку, що заявниця не скористалася гарантіями, передбаченими пунктом 1 статті 6 Конвенції, і встановив порушення цього положення.

У зв'язку з вищевказаним було встановлено порушення статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою ЄСПЛ 10 липня 2025 року та є остаточним.